

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 12.

V Ljubljani, 24. sušca 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{8}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljane po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Drugače na Dunaju, drugače doma. — Naš denarni zavod. — Važna razsodba o naših petletnicah. — Poziv učiteljstva proti klerikalizmu v Istri. — V ofenzivi. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Listnica uredništva. — Inserati.

Drugače na Dunaju, drugače doma.

Zopet so govorili na Dunaju o slovenskem šolstvu in o njega zapostavljanju s strani onih, ki bi ga morali ščititi in gojiti.

Ni naš namen, stvar iznova pregrevati, saj mora biti že slehrnemu znana, ki se le malce peča z našo javnostjo. Kar nam je pero potisnilo v roke, da se s stvarjo pečamo, je, ker je govoril mož, dr. Žitnik, ki je član stranke, ki ni vneta za šolstvo, ki je prej njega nasprotnica.

In vendar je govoril dr. Žitnik z vnamo, kakor da je njemu in njegovi stranki silno veliko ležeče na napredku našega naroda potom ljudske šole.

Prepričani smo, da imponujejo njegov govor in njegova dokazovanja o krivicah, ki se gode slovensko-hrvaškemu ljudskemu šolstvu, ljudem, ki ne zasledujejo početja teh ljudi napram ljudski šoli in učiteljstvu doma. Morda je dr. Žitnik v resnici prešinjen tega duha za šolstvo, a je pristaš stranke, ki vobče in v celoti to ni. Naj bodo njegovi nazori in njegove ideje še tako lepe, on teh doma ne sme kazati, kaj še zagovarjati. On mora tuliti z drugimi, bodi prav ali neprav. In dokler stranka ne kaže doma v dejanju te vneme za ljudsko šolstvo, tedaj nima čistih namenov, je hinavska, drugačna na Dunaju, drugačna doma, je neodkrita, in toliko časa nič ne damo na njene besede in naj bodo še tako lepe in na najvišjem mestu govorjene.

S tega stališča presojamo tudi zadnji dr. Žitnikov govor.

Da nam pa ne bodo očitali pretiranosti, hočemo to kratko dokazati iz delovanja, ki ga razvija stranka, h kateri pripada dr. Žitnik, napram ljudski šoli, in pokazati svetu, kaka prijateljica za napredek ljudske šole je ta stranka doma in kaj vse počenja proti šoli, da molčimo o učiteljstvu. Vlada na Dunaju ji lahko zabrusi v obraz: Saj ste sami največji nasprotniki temu, kar tukaj zahtevate. Kdo je temu kriv, da je ljudsko, narodno šolstvo v slovenskih krajinah v taki pomanjkljivosti, da nedostaje še toliko šol in da je ogromno število otrok brez pouka? Ljudstvo samo posredno po vas voditeljih, ki niste zastavili svoje moči in veljave, da bi ga zbudili k delu in zavesti. Vaša stranka je tista, gosp. dr. Žitnik, ki nosi ta greh na svoji vesti; vi hočete ljudstvo

obdržati v temi in nevednosti. Vi ste, ki doma očito in prikrito hujskate proti šoli nevedno maso, dobro vedoč, da se da le nevedno, neuko ljudstvo izrabljati v lastne, dostikrat tudi nečedne namene.

Ne trdimo, da niso v vaši sredi tudi možje, ki imajo tudi, kar se šolstva tiče, blage, poštene namene in najsi so tudi strankarski. Seve, njih moč ne sega daleč. Pretežna večina je proti šoli. Da je naše ljudstvo, kar se pouka tiče, več ali manj pasivno, je znana stvar. Kdo zna to pasivnost bolje izrabljati proti šoli in tako ljudstvo zase uveriziti kot ravno klerikalna stranka? Dobro je znano, kaj vse počenjajo pristaši te stranke, ko gre za ustanovitev kake nove šole, za razdelitev in razširjanje že obstoječih. Ulog in ugovorov kar dežuje na vse strani; ljudstvo hujskajo in šuntajo na odpor. In na shodih, prirejanjih od vaše strani — kaj vse ne govore proti šoli? Šolske stavbe so vam dragocene palače; vse davke požre šolstvo.

Dr. Žitnik je omenjal tudi posameznih predmetov, ki jih poučujejo v ljudski šoli. Veselilo bi nas in dobro bi bilo, ako bi res priznali važnost realnega pouka v ljudski šoli. Žalibog, da temu dosedaj ni bilo tako. Kjerkoli so razpravljali na javnih shodih o šoli, povsod in vedno so poudarjali: Malo brati, pisati in računati poleg verouka! Vaši nastopi doma nikakor ne kažejo, da ste prijatelji ljudskega šolstva. Ugovarjali boste morda, da storite mnogo za izobrazbo v raznih svojih organizacijah. No, tudi tu lahko rečemo, da ni to nobena prava izobrazba, ki služi blagru ljudstva in delavstva, ampak je to le pesek v oči onim, ki se jim sicer nekaj svetli, da jih obdržite za stafažo pri gotovih prilikah. Če hočete dati ljudstvu res pravo stanovsko izobrazbo, ga morate usposobiti za to temeljem ljudskošolske izobrazbe. Kako si pa naj ljudstvo to pridobi, če mu jemljete veselje, mu prikrivate važnost, manjšate veljavo ljudske šole?!

Dokler čujemo vaše lepe besede le v zbornicah, med nevednim ljudstvom pa samo to, kar škoduje šoli in napredku naroda, dotlej ne damo na vaše besede niti piškavega oreha. Tedaj so te besede prazne fraze brez vsake podlage. In s tega stališča presojamo tudi zadnji govor dr. Žitnika.

Gospoda, imate dosti in lepe prilike, kjer bi vaša beseda dobila lep, blagodejen odmev v prid šolstvu. Če res

želite narodu sreče, prave sreče, in to je možno dognati le potom izobrazbe, to pa zopet le potom ljudske šole, tedaj govorite temu ljudstvu o važnosti pouka in nje pospeševalki — o šoli.

In če se to zgodi, bomo učitelji prvi, ki bomo vkljub vsem političnim nasprotstvom lojalno priznali: »Motili smo se o vas!« Dokler pa tega ni, so vaše besede, in naj bodo še tako lepe, slepilo onim, ki naših faktičnih razmer nič ali le slabo in površno poznajo. Nas ne prevarijo, in zato vam kličemo s polno zavestjo: Drugačni ste na Dunaju, drugačni doma!

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Promet do konca svečna 1905 K 26.550-72.

Važna razsodba o naših petletnicah.

Naše višje oblasti so prišle v nekak prijeten položaj, da so ali jako malenkostne — kadar se tiče kakega neznatnega prestopka tega ali onega učitelja, takrat poiščejo vse mogoče §§ — ali pa jako površne ali — recimo — komodne, posebno kadar bi morale same upoštevati veljavne §§. Sicer pravi pregovor, da ni sodnika, kjer ni tožnika. Istina je! Ali mnenja smo, da bi višje oblasti kot čuvarice obstoječih §§ sploh ne smele kršiti nikdar in v nobenem slučaju zakonov.

Prav komодно postopajo pri mnogih c. kr. okraj. šol. svetih — in seveda c. kr. dežel. šol. svet navadno pritrdi temu — ob priznanju posameznih petletnic. Navada je prav pogosta n. pr. ta, da kvinkvenije posameznim učiteljem pripoznajo šele s 1. prihodnjega meseca, akoravno je dotičnik dovršil glasom dekreta dobo — recimo — 10. ali 20. tekočega meseca. Da bomo jasnejši, navedimo slučaj: Učitelj Y je n. pr. doslužil s 15. majem prvo petletnico, a c. kr. okraj. šol. svet mu prizna prvo petletnico s 1. junijem in ne s 15. majem, kakor bi bilo pravilno in zakonito. Da je tako postopanje očitno kršenje obstoječih §§, o tem je razsodilo najvišje sodišče na Dunaju dne **14. septembra 1904 leta** (št. 9566 ex 1905.), na kar opozarjamo ne le vse slovensko učiteljstvo, temveč še bolj vse c. kr. okraj. šol. svete in c. kr. dežel. šol. svete s pozivom, da popravijo, oziroma dopolnijo vse one dekrete o petletnicah, ki so v nasprotju z razsodbo najvišjega sodišča. Ako posamezni c. kr. okraj. šol. svet ne izpolni svoje te naloge, prosimo vse tovarišice in tovariše, da pregledajo svoje tozadevne dekrete in nam pošljejo natančni datum in število dotičnega protizakonitega dekreta, da sestavimo abecedni imenik teh dekretov in ga prilično objavimo.

Konkretni slučaj, s katerim se je upravno sodišče bavilo in o katerem je izreklo imenovano razsodbo, je ta:

Tovariš Karel Hackl na Dunaju je s 16. septembrom 1904 izpolnil svoje dvajseto službeno leto, torej je s 16. septembrom tega leta dosegel svojo četrto petletnico. Dunajski

mestni šolski svet pa ni hotel priznati temu tovarišu četrte petletnice z dnem 16. septembrom, temveč z dnem 1. oktobra. Tovariš K. Hackl se je pritožil proti tej nezakovitosti na c. kr. naučno ministrstvo, ki je pa razsodilo v smislu c. kr. mestnega šolskega sveta dunajskega. Ker se je pa tovariš K. Hackl čutil vendar še v posesti pravice, je vložil rekurz na c. kr. upravno sodišče, a to je izreklo mnenje, da se mu mora priznati četrto petletnico s 16. septembrom, torej z dnem njegove faktične uporabe v službi, a ne še le s 1. oktobrom.

Ker upamo, da smo s temi vrsticami storili svojo časnikarsko dolžnost, da smo opozorili svoje cenjene bralke in bralce na to važno pridobitev — a višjim oblastim pa dali priliko, da vedo poiskati na pravem mestu dotično razsodbo, ne objavljamo razsodbe same. Ako pa žele dobesečne razsodbe, objavimo rado voljno v eni prihodnjih števil »Učit. Tovariša« dobesečno in v originalu to razsodbo.

§

Poziv učit. proti klerikalizmu v Istri.

(Konec.)

U zadnje doba digli ti junaci svojo hajku na učitelje i kao da u tom uživaju. Vidi se ono klerikalno srce puno otrovne žuči, koje samo tako živi, da drugemu mir i sreću i život truje: baš kao zmija u pustinji.

Valjda će mnogi čitatelj znati, da je učitelj Zec bio gorljivi rodoljub i radi tega mnogo i žrtvovao i prepatio. Došao u ove strane; ali nakon petnajst dnevnog boravka sikhula ga ljuta zmija iz Pule, a znate rad šta? — »Jer se nije došao kroz to doba pokloniti kapurijonom hrvatske stranke u Puli« (rieči dr. Zuccona), koji učitelje drže pred sobom »aptak« kada dodju za kakav posao k njima. Dakako, jer su oni olimpijski bogovi, a učitelji prah, izmet, crvi zemlje.

Nego pustimo Zeca. On će i nadalje raditi baš za inad sve proti svojim napadačima. Ali recite malo: što vam je učinila ona jedna učiteljica u Kanfanaru? Baš pred malo dana smo se popitali u Kanfanaru na najvjerojatnijem mjestu, što je s tom gospodjicom, i rekoše nam, da je to vatrena Hrvatica, kakvih ima malo u Istri, a da vrši svoju službu u školi iz svih svojih mladenačkih sila. A vi ju napadate. Sram vas budi Boga i ljudi.

A što vam je učinio učitelj Rajčić? Tà pred malo vremena bio je vaš, i sav vaš, a vi mu, kao hajduci život, oduzeste ni krivu ni dužnu dobar glas za uvijek, a zatim ste dali tiskati nekakav ispravak, koji je bio gori od prve objede. Ali vi volite slušati podle vaše izvjestitelje à la Bujić i Slak, samo kad se radi za osobne napadaje. Stranka, koja se takvim galopini služi, sama sebi u lice pljuje; ta nije vriedna da se ju nazove strankom.

A što vam je učinio učitelj Stihović? Tà, ubili ste ga već u početku njegova života, samo jer ga je sreća il nesreća ponela u Promonturu i ondje oženio kćer ondješnjeg delegata i aministratora. Recite: jeli on kada niti muhi zla učinio? Pa ipak vi ste ga još u njegovoj mladosti moralno ubili.

A što su vam učinili učitelji Trepo, Flego, Radić stariji (a ni mlađi valjda nije daleko), Tončić, Martinčić itd. itd. I živi so što su živi. Tješite se, kolege, jedan po jedan doći ćete svi na red.

To je njihov program: »mors tua, vita mea«. Pa još ne fali govornikâ, koji pri čaši vina uzvisuju nekakvu slogu

učitelja i popova, popova i doktorâ. Dakako, onakvu kao medj begovi i robovi: da nas bičuju, a mi da ljubimo palicu. Sjetimo se, braćo, onih rieči krčkog sinoda, kojima završuje svoja akta, i koje ovdje radi kratkoće samo u prevodu donášamo: »Ipak svećenik, koji sa učiteljem obći, neka ima uvijek na pameti svoj stalež i svoje dostojanstvo, i neka tako š njime uredi svoje posle, da svoju svećeničku ćud očuva i ne izloži, u učitelju nek uvijek smatra čovjeka svjetovnjaka, lajka«. I dalje: »Nikad pako svećenik, dušobrižnik, neka ne zaboravi, da su i učitelji podvrženici one iste kure, pa radi toga i njih se ima držati na onom istom mjestu (u istom poštovanju) kao i ostale vjernike«. A to će reći jednom rečju po De Amicisu: da mi budemo sluge ne popovski, nego popovskih službenicâ.

Altrochè kao braćal

I ti takvi ljudi kažu nama u »Omnibus«, da učitelji imaju »prosvjetljivati puk«, »uzgajati karaktere«, da »imaju zadatak apoštolskog poslanstva na prosvjetnom polju«. Dâ. Vi da ih osramotite, ocrnite, ponizite kao najpodlije stvorove pred pukom gdje živu, vi da ih moralno ubijete, a oni da uzgajaju.

Ele liepog li pojma o uzgoju! Ali, ne može se ni tražiti bolje od takvih neuzgojenih ljudi.

Kažu nam, da su učitelji »postavljeni da šire i uče moral«.

Čitatelj će se sjećati kad je prije 3—4 godine bio u Opatiji neki grčki ratni brod, ili više njih. Tom zgodom pisao je »Narodni List«, da je Dr. Krstić bio s jednim grčkim mornarom na strani i zatim pokazivao jedan zlatni grčki novac. I jasno dao razumjeti zašto da je Dr. Krstić taj novac dobio. Nije im bilo dosta. Prošle godine javljao neki pop u »Našoj Slogi«, da je učitelj Marki prozvao Veprinac Apriano, to jest apri ano, jer da je to njegov zanat; a »Narodni List« svjetovao Togu, da, za uspješno bombardiranje Port Artura, dodje u Veprinac proučavati kalibar topova itd. pošto Krup i Skoda ne mogu se mjeriti s onimi u Veprincu . . .

Pa ti i takvi ljudi, koji takve nauke medju puk šire, hoće da nas uče, kako imamo učiti i širiti moral u puku. Puste li ironije! Mondo . . . sporko, rekao bi »Giornaletto«.

Eto, gospodo, sada znate onako »per summa capita« naše stanovište i radi šta smo glasovali proti vama i još ćemo, ako Bog dâ, sve to uspješnije glasovati in raditi. Od izbora do sada sve nam srce pucalo, duša nas bolila, što onako gadno skoro u svakom broju vašeg glasila napadate jadne nesvjestne ljude, koji su rad jednog ili drugog uzroka glasovali sa gradskom strankom, nazivajuć ih slinjavci, blago, marva, i ako ste još mogli kakav sramotniji naziv izmisliti. A ne vidite, nesvjestniji od njih, da su i ono, ne samo po Bogu nego i po krvi i po rodu, vaša rođena braća, pa što proti njima pljuvate, sve vam na nos pada. A baš smo se obveselili, kad se uzdostojaste da i nas napadnete. To je što smo želili, jer nam eto pružite prigodu, da vam onako kao braća nebraći, bez okolišanja, bez naprezanja i bez obzira, reknemo cielu i golu istinu u vaš poštenu brk, da vas razkrinkamo i obširnijem občinstvu, koji nemaju sreće da vas skroz poznadu, kako vas poznamo mi. Vi možete replicirati, jer imate svoje glasilo, a mi za sada ne ćemo, ne zato što mo se iscrpili, nego jer smo izdanjem ovog lista iscrpili naše uboške žepove.

A mi, drugovi i braćo, koliko nas je širom Istre, te smo jednih osjećaja, skupimo se, pobrojmo se i pod gornjim

naslovom udarimo sjedinjenim silama na skupnog nam neprijatelja — popovsko-hrvatsku kamoru u Istri.

U Puli, dne 16. Februara 1905.

Fran Zec, r. učitelj,

Leopold Stihović, r. učitelj,

Anton Rajčić, ravn. učitelj.

V ofenzivi.

(Dalje.)

Človeško samoljublje je preveliko, preslepo in pregluho, nego da bi mogel človek dobro spoznati samega sebe. On vidi rad in prav lahko pezdir v očesu svojega bližnjega, bruna v svojem očesu pa ne vidi. Liberalizem je torej sila proti klerikalni sili, nekaj naravnega in navadnega. Vsaki sili in protisili so pa določene meje, v katerih se morata gibati, opazovati in bojevati. Tak boj mora biti odkritosrčen, možat, resničen in z dobrim namenom. Ako nima boj obeh bojujoćih se sil teh lastnosti, postane lahko slab, pregrešen, pohujšljiv in tudi škodljiv. Ako bi bil boj našega klerikalizma Bogu ljub in všeč, bi jim šel na roko, postali bi že davno lahko neomejeni gospodarji na zemlji, pa tega ni storil in tudi nikoli ne bo, ker Kristus ni prišel na svet zaradi pozemeljskega bogastva, ampak zaradi zveličanja duš; ne zaradi časti, slave in nadvlade nad zemeljskimi otroki, ampak da je te učil ponižnosti, krotkosti in radovoljnega uboštva. Nikdar ne bi mogli vzeti papežu države, ako bi ne bila to božja volja. Ker klerikalizem v svoji zaslepljenosti še vedno drvi za svojim idealom, ga kroti, svari in opominja liberalizem, in to delo, mislimo in smo tudi prepričani, je zaslužno delo.

Naš klerikalizem je slep in gluha za takšne pojme in dokaze; on smatra liberalizem za brezverstvo, za cerkvi nevarno društvo in gibanje, zato mu je napovedal boj na življenje in smrt. Ljubljanski škof je prepovedal svojim vernim pod smrtnim grehom brati prostomiseln časopisje in med temi tudi »Učit. Tovariša«. Njegov prednik Missia ni storil tega, čeprav je divjal boj takrat kakor sedaj. On je bil diplomat prve vrste, globoko misleć človek, smatral je liberalno stranko kot tako, kakršna je v resnici. Pobijal je v svojih pastirskih listih le zoper cerkvene dogme pisane članke, ki so bili vedoma ali nevedoma v fanatičnem boju objavljeni v liberalnem časopisju. On je s svojo prekanjenostjo, svojim talentom in klerikalnim prepričanjem zadal kot narodni odpadnik grozovit udarec našem narodu s tem, da je vcepil in razširjal narodni indiferentizem, trdeć, da je narodnost poganstvo. Izvajevalec njegovih idej, dr. Mahnič, je za sluge po njegovem posredovanju postal škof.

Rekli smo že, da bi moral biti boj sile proti sili, boj liberalizma proti klerikalizmu pošten, odkritosrčen, možat in z dobrim namenom; v tem boju bi morala prevladati trezna razsodnost in pamet, ne pa fanatizem. Klerikalizem je s fanatično silo nadaljeval svoj boj med narodno maso in v svojem časopisju; liberalizem je tega pobijal z enako silo z geslom klin s klinom. V svakem boju mora biti eden zmagovalac in drugi premaganec. Klerikalizem je zašel po zaslugi svojih strastnih in nepremišljenih voditeljev v zagato ki jo najlože karakterizujemo s pesnikom:

»Naprej ne znam,
nazaj ne smem.«

Klerikalizem je upal, mislil in želel v kratki dobi premagati in uničiti prostomiselnih ljudi, a se je jako varal. Med Slovenci se širi prostomiselná ideja čedalje bolj, sicer počasi pa zanesljivo, kdor tega ne verjame, vara samega sebe. To je povedal klerikalizmu v obraz eden voditelj in v tej stranki zaslužen mož, dr. Krek sam. Njihovo početje bje naši veri naravnost v obraz. Namesto miru in ljubezni vlada boj za posvetno nadoblast in sejejo prepír in sovraštvo. Brat sovraži brata, žena moža, sosed soseda in prijateljstvo se razdira, ker ljudstvo vidi, da se božje resnice ne ujemajo z delovanjem naše duhovščine. Naše cerkve niso več kraj molitve in miru, marveč kraj strastne agitacije za klerikalni ideal in zmerjanje tistih, ki niso z njimi enih misli. Še celo izpovednice so postale kraj agitacije in zatiralnice svobodomiselnih stranke. Enako je tudi takoiimenovano katoliško časopisje, ki bi ne smelo nositi tega imena, ker s tem jemlje čast in spoštovanje veri, pa vendar ga ljubljanski škof odobruje, zagovarja in celo podpira. Klerikalizem širi največ sam prostomiselnost med našim narodom, ker deluje v velikem nasprotju z nauki vere, v drugi vrsti pride šele liberalna stranka s svojim časopisjem. Veseli nas, da so prišli do spoznanja svojega pogubonosnega delovanja. Želē si sprave in miru, ker so pogreznili pregloboko v blato in prepad svoj politični voz. Že lansko leto smo jim očitali to. Pa kaj je odgovoril zaslepljeni in fanatični klerikalizem? »Amoniti ne izdajo pri nas nič in pisarenje »Učit. Tovariša« nam ne more škodovati prav nič.« Tako more govoriti le človek zakrknjenega srca brez pravega verskega čuta in fanatični ljudski slepar. On noče vedeti, da smo ravno učitelji s svojim glasilom, z zedinjenimi močmi in skupnim delovanjem velesila, ker smo med narodom, in delujemo, živimo in trpimo za narod; da povsod opazujemo njih dela in nakane ter da smo zaradi odgojevalne izkušnje vajeni gledati globoko ne samo v otroško dušo in individualnost, marveč tudi v dušo in delovanje mase naroda in — klerikalizma. — Ravno s tako lahkomiselnostjo je sodil in še sodi delovanje prostomiselnih, liberalnih ali naprednih stranke. Ljudje lahkomiselnih, fanatičnih in lahkovernih nravi z zakrknjenim srcem do plemenitega in dobrega niso sposobni za voditelje naroda. Smelo lahko trdimo: dokler bodo imeli v rokah vodstvo klerikalne politike ljudje sedanjega kova, ni misliti na mir in spravo. Vsak mir po prestalem boju mora biti častno zadoščenje. Klerikalizem ne more dati takšnega častnega zadoščenja, ker se je izkazal mnogokrat kot figa-mož; snedel je častno besedo. Prostomiselnici se ne bodo pogajali s takšnimi ljudmi, preostaja samo en izhod in ta je: realna politika nasprotnikov; opustitev osebnosti; škof naj izda pastirski list, kakor tirolski škofje; gojenje ljubezni do šole in napredka in prenehanje hujskanja zoper drugomislece v politiki po naših cerkvah in po klerikalnih političnih časopisih. Ako ima klerikalizem v sebi še kaj verskega čuta in ni postal popolnoma pogsanske nravi, bo storil to, drugače pa ne. Ako tega ne stori, vzgaja sam prostomiselnih ljudi.

* * *

Boj sam na sebi ni nič slabega,
V boju se rode velike ideje, se razgibljejo
sile do neslutna.

Dr. Jan. E. Krek.

Naš boj bi moral biti v narodnem smislu vzporeden in enak boju za versko prepričanje in dosego klerikalne nadvlade nad narodom. Rekli smo že, da zanemarja klerika-

lizem narodno čuvstvo in narodno prebujenje, njihova prevladujoča sila se bojuje za dosego klerikalnega ideala; narodno edinstvo, prebujenje in narodna zavest ji je deveta briga. Ako bi bil naš narod v isti meri narodno zaveden kakor je veren, bi mi ne delali klerikalizmu zaprek, bi mu ne očitali narodne malomarnosti in mlačnosti, pustili bi ga na miru, ker bi si znal zaveden narod pomagati sam. Tako pa smo prisiljeni poseči v boj, ker se nam narod smili, da ga fanatična duhovščina zlorablja pod krinko svetosti, da ga ložje molze in vodi v boj za klerikalno nadvlado. Priznavamo tudi mi, da je dobro, ako se narod giblje na raznih političnih shodih, ker tam sliši kaj novega, se uči misliti, žal, da le enostransko, le v verskem duhu, v narodnem le malo ali celo nič. Ako goje drugi narodi verski in narodni čut in razvitje vzporedno in enakomerno, mar bi ne bilo to mogoče tudi pri nas? Mogoče bi bilo, a kjer se uče, da je narodnost paganstvo, se ne splača o tem niti govoriti! Tudi mi vemo in priznavamo, da se je v tem zmislu naš narod prebudil tekom 30 let, da je klerikalizem lahko vesel in zadovoljen, mi pa tudi vemo, da je naš narod v narodni zavesti tak zaspanec kakor je bil pred 30 leti — in to nas peče!

V boju se rode velike ideje do neslutna, trdi Krek. Prav radi verjamemo, da jih je klerikalizem preslišal za svoje neumnosti do neslutna. Oni so dolgo časa mislili, da ne vemo, kam moli pes tace, da ne vemo za njihove skrivnostne želje in ideale; a vedeli smo prav dobro za vse, razkrili in pojasnili smo svetu vse — v nagoti stojijo pred nami, — a tega on ni slutil. Ne samodrug, v boju mora človek napeti vse dušne in telesne moči, da bi obvladal, prekanil, prestrašil in odbijal sovražnika in njegove namere. Le boj je posledica velikim idejam, ki se ustmeno ali potom časopisja širijo med narodom. To je nekaj jako dobrega, če so te ideje prave, na verski, patrijotični ali socijalni podlagi. Oglejmo si veliko idejo, ki pa zanjo ne mara naš klerikalizem! »Poleg vere in narodne zavednosti je narodom nujno potrebna tudi narodna prosveta.« Vsi enketaři od Šušteršiča do Kreka niso zinili besede o narodni zavednosti, pa tudi o narodni prosveti ne. Oni hrepene po miru in slogi, to je lepo in dobro, pa mir in sloga morata biti na zdravi podlagi, ki je koristna celokupnemu narodu, drugače ne maramo miru in sloge. O narodni zavednosti smo govorili, oglejmo si še narodno prosveto nekoliko bližje!

Vsi narodi hrepene po narodni prosveti, ker vsi izpredijo, da je modro in dobro urejeno šolstvo podlaga občne narodne blaginje. Neomikan narod ne more nikakor napredovati. Šolska izobrazba je narodom tako potrebna kakor voda ribi, zrak pljučam ali hrana telesu. Pri nas so šolske razmere jako žalostne. Kjer so šole, so večinoma prenapolnjene z učenci, s pomanjkljivimi učnimi pripomočki, z jako slabimi, večkrat svinjakom podobnimi učnimi sobami, s slabimi, vlažnimi stanovanji, največ učiteljev pa še takih nima; mnogo šol je pa celo brez učiteljev. Na takih šolah poučujejo cerkovniki, dacarji ali kdo drugi, da zna le pisati in brati. — Tukaj imaš, klerikalizem, dosti dela in lahko si pridobiš nevenljivih zaslug, ako hočeš delati! Kdor se poteza za ljudsko prosveto, ta je pravi ljudski prijatelj, nasprotno je pa njegov zakleti sovražnik. Možje, ki se potezajo za omiko in prosveto naroda, za dobro urejeno šolstvo in gmotno stanje učiteljstva, so zaslužni in spoštovanja vredni, naj pripadajo potem katerikoli politični stranki. Kdor je

prijatelj šole, ni zagrizen klerikalec, ker tega politični program je: ljudstvo puščati v temi nevednosti in neumnosti. Veseli nas, da je med narodom še mnogo ljudi, ki so prijatelji šole in učiteljstva, čeprav niso našega prepričanja, ker sprevidijo njeno korist; le voditelji klerikalizma so iz dna svoje duše temu nasprotni. Že vidimo, kako se repenčijo in vpijejo: Laž, laž! Mi smo prijatelji šole, samo liberalnih učiteljev ne maramo! — Tako torej? Saj smo že rekli, da bi rajši videli hudiča poleg sebe kakor drugače misleče v političnih zadevah. Za nas napredne, za narodno prosveto vnete, neumorno delavne in za trud z bedo plačane učitelje ne marate, ker smo vam in vašim idealom nasprotni; in zaradi nas ter zaradi našega prepričanja puščate naš narod čedalje bolj propadati v nevednost? To je res prava laž! Saj imate nekaj svojih kimavcev Slomškarjev, zakaj pa tem ne pomagate? Klerikalizem je bil, in bo vedno dosleden nasprotnik šoli in ljudski prosveti, ker se zavedno, omikano in dobro odgojeno ljudstvo kmalu otrese klerikalnega jarma in jerobstva. Kjer je imel in še ima klerikalizem ljudsko prosveto v neomejeni svoji oblasti, vidimo dokaz svoji trditvi. On je imel dovolj časa in prilike pri nas povzdigniti naš rod na boljšo stopnjo napredka in omike, pa ni storil ničesar, ker mu je ljudska neumnost in nevednost ljuba — ker se le neumna in nevedna ljudska masa uklanja klerikalizmu in njegovim idealom. Vi niste nam nasprotni zaradi tega, ker nismo vaši kimavci, podrepniki in vdani hlapci marveč zato, ker je vam in vašemu idealu sedanja šola z naprednim učiteljstvom prokletstvo za naš narod, ker se ta po šolah probuja in ker učiteljstvo ljudstvu odpira oči, da vidi vaše nakane, sleparije in hinavsko zavijanje resnice. Vi vpijete, da smo proti ljudstvu — lažniki! Ravno obratno je res.

(Dalje.)

Iz naše organizacije. Goriško.

Predsedništvo deželnega učiteljskega društva naznanja učiteljstvu na Goriškem in Gradiščanskem, da je odposlalo c. kr. namestništvu to-le vlogo:

Visoko c. kr. namestništvo!

Zakona o ureditvi pravnih razmer učiteljstva na ljudskih in meščanskih šolah, ki sta bila sklenjena v spodnjeavstrijskem in moravskem deželnem zboru, sta že dobila najvišjo sankcijo in sta stopila v veljavo s 1. januarjem 1905; zakon pa, ki ga je sklenil v tej zadevi zaradi splošne zahteve deželni zbor poknežene grofovine Goriške in Gradiščanske v seji 10. novembra 1904, je čakal na pomnožitev cele tri mesece v eni tukajšnjih tiskarn, in pravijo, da je bil še-le te dni predložen c. kr. namestništvu.

Dasiravno* bo ta zakonski načrt zaradi načina, kako naj se troški pokrijejo, težko predložen v najvišjo sankcijo, prosi vendar podpisano predsedništvo, c. kr. namestništvo naj blagovoli brž ko je mogoče odposlati ga c. kr. ministrstvu za bogočastje in uk, da pride čim prej njegova rešitev in se potem, če bo treba, store nadaljnji koraki v tem nujnem vprašanju, zakaj materialni položaj učiteljstva je zavoljo vedno rastoče draginje vseh življenjskih potrebščin, nastale posebno zaradi zidanja bohinjske železnice, tako žalosten, da so morali v zadnjem času po dveh umrlih učiteljev ostali (navedena so imena dotičnih) klicati na pomoč miloščino tovarišev v varstvo proti najhujšemu uboštvu.

Visoka c. kr. vlada naj tedaj blagovoli že v prejšnjih vlogah opisani, od dne do dne slabši učiteljski položaj sprejeti na znanje ter v interesu ljudske izobrazbe in splošnega napredka potrebno ukreniti, da se odpravi in učit. pravne razmere potrebam primerno uredi.

Predsed. dež. učit. društva za Goriško in Gradiščansko.

Književnost in umetnost.

„**Popotnik**“. Letnik XXVI. Štev. 3. — Na uvodnem mestu beremo razpravo »Luč in tema«, ki jo je napisal E. Gangl. — Tovariš A. Smrdelj priobčuje svoje konferenčno poročilo »Delovanje učiteljstva z ozirom na varstvo živali in rastlin«, kjer nam spretno kaže, kako je moči s posameznimi učnimi predmeti zbujati v mladini ljubezen do živali in rastlin in tako vzgojno vplivati na šolsko deco. — V spisu »S I. mednarodnega kongresa za šolsko higijeno v Norimberku l. 1904.« nas seznanja tovariš Fr. Kocbek s stavki in glavnimi mislimi, ki lahko dajo — in dobro bi bilo! — povod resnemu razmišljanju. — Tovariš I. Stukelj zaključuje poročilo o »Mednarodnem kongresu o pouku risanja v Bernu«. — Isti pisatelj priobčuje vrlo zanimiv spis »Čestita knjižna starina iz slovenskega ljudskega šolstva«, kjer opisuje kulturno zanimivo knjižico — abecednik — iz l. 1829. — Za »Književnim poročilom« prinaša »Razgled« (Listek, Pedagoški paberki, Kronika) obilico interesantnih vesti o šolstvu in učiteljstvu. — »Popotnik« je tudi to pot bogato in izorno založen. Priporočamo ga najtopleje.

Knjižni dar „Hrv. pedagog.-književnog zbora“ za leto 1904. Katančice. Stručak pripovječica za mali svijet. Hrvatskoj mladeži pribral Stjepan Širola. (Sa 7 slika.) Knjižnice za mladež XLV. knjiga. — Gabrijel Compayre: Intelektualni i moralni razvitak djeteta. II. dio. Prevela Jelica Belović-Bernardzikowska. Knjižnice za učitelje XLII. knjiga. — Pedagojska enciklopedija. Uredniki Stjepan Basariček, Tomislav Ivkanec i Milan Pejnović. Knjiga I. Sveska X. (Kant — Komunalna, interkonfesijska i konfesijska škola.) O teh knjigah izpregovorimo o priliki obširneje.

Reforma šolnih dějepisu. Napsal Ed. Štorch. V Praze — VIII. Nákladem vlastním. Za 30 h. Str. 14. — Tovariš Štorch je napisal zanimivo in vsestranski instruktivno razpravo o reformi zgodovinskega pouka, ki bo gotovo zanimala tudi vsakega slovenskega učitelja, zato jo toplo priporočamo.

Vestnik.

Učiteljski dobrotniki. »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta« so darovali: Ljubljanska kreditna banka 50 K; Glavna slovenska hranilnica in posojilnica v Ljubljani 50 K; Posojilnica v Žužemberku 50 K; gg. Janko in Jela Rahnè na Brdu 25 K mesto venca na grob gospe Fani Orožnove; kumica preblagorodna gdč. Berta baronica Tacco in kum Henrik Klavara, učitelj v Št. Ferjanu, nabrala pri krstu judčka Henrik Trpina pri pesmi »Luk se je oženil« — čuku 10 K dote, ki jo pa poklanja čuk prepotrebemu učiteljskemu konviktu v Ljubljani. Živili učiteljski dobrotniki in nasledniki! Bog plati!

Čekovni promet učiteljskega konvikta. (Letnina à 2 K za l. 1905.) G. Simon Punčuh, nadučitelj v Šmarji; vodstvo l. šole pri Sv. Lenartu pri Škofji Loki; gosp. Janko Casl, šolski voditelj v Špitaliču; g. Josip Kenda, učitelj na Ljubinju pri Tolminu za leta 1904, 1905 in 1906; gosp. Josip Bertok, nadučitelj v Lazaretu (4 K); gospod Ivan Demšar, nadučitelj in gdč. Milka Aschmann, učiteljica v Šmarjeti; g. Viljem Gebauer, nadučitelj v Šmihelu; g. Fr. Leskovar, nadučitelj v Novi cerkvi pri Celju.

Kolekta poštih znamk za učiteljski konvikt. Iz slovenjegraškega okraja kolekta št. 36.

Osebnosti vesti. — Začasni učitelj v Loškem potoku Fran Zrimšek je nameščen za stalnega učitelja pri Sv. Jerneju pri Poljčanah (Ltajersko). Za veroučitelja na učiteljski v Kopru je imenovan katehet Emel Štolfa iz Izole. — Umrli je v Gradcu Ferdo Majcen, profesor verouka na ptujski gimnaziji.

„**Ljudski oder**“, društvo za vzgojo in omiko slovenskega ljudstva, ustanavljajo v Trstu.

Občni zbor »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta« bo na veliko sredo, dne 19. aprila t. l. ob 10. uri dopoldne v »Narodnem domu« v Ljubljani.

Štiridesetletnico učiteljevanja je praznoval dne 15. t. m. g. Anton Benigar, nadučitelj v Tomaju na Krasu. Služboval je nekaj mesecev v Trnovem na Notranjskem, potem 7 let v Povirju na Krasu, v Tomaju pa slušbuje že 33. leto. — Skromnemu in vzornemu tovarišu naše iskrene čestitke!

Vpokojen je ravnatelj meščanske šole v Krškem g. Dragotin Lapajne.

Šolske vesti s Koroškega. Ant. Zolli je prestavljen iz Št. Lenarta pri sedmih studencih v Völkendorf. Fr. Adlasnig je poslan kot suplent v kocjan. Iz šolske službe je izstopila meščanska učiteljica v Velikovcu Marija Noč pl. Nordberg. Razpisane službe: Mesto šolskega vodje na Strmcu, v Črnečah (zahteva se znanje slovenskega jezika) in v Pontablju.

Draginjska doklada učiteljstva v Kranju. Prijatelj nam piše: Krajni šolski svet v Kranju, ki bi ga močno razžalil, ako bi mu očital, da ni narodno-napreden, je te dni odklonil prošnjo tamošnjega učiteljstva za draginjsko doklado. Trpka čuvstva se bude v srcu učitelju spričo tega dejstva, ki nam tako eklatantno dokazuje, da res nimajo src za nas, da jim je beda učiteljstva deveta briga! V tem pogledu res ni razločka med liberalcem in klerikalcem. Da, prepričani smo celo, da bi bil kranjski krajni šolski svet prosilcem ugodil, ako bi v njem sedeli možje iz nasprotnega političnega tabora. O, da, lepo se čuje in doni fraza o naprednosti, o naklonjenosti do šole in učiteljstva — a žal, da vsa ta naprednost traja pri gotovih gospodih navadno le tako dolgo, kolikor je potreba, da se izreče lepa fraza — potem pa smo zopet zapeti do vratu in mošnjičke imamo trikrat zadrgnjene. — Kaj, podpore hočete? Besed kolikor hočete, a denarja? Pojdite, pojdite! A močno se varate, ako menite, da vam bo napredno učiteljstvo tlačnilo še dolgo edino zaradi vaših fraz in lepih oči! Za vse mogoče reči imate denarja dovolj, a za učitelja niti glasovitega knofa ne. Mi bi priporočali vsem učiteljem po mestih in trgih, katerih avtonomna oblastva in posamezne korifeje rade toliko bobnajo v svet o svoji naprednosti, da naj vložijo prošnje za draginjske doklade. Bomo vsaj videli, kje je res naprednost doma, a kje je le fraza kakor — v Kranju.

Vsak dan lepše! Govoriti nam je zopet o — dvojni meri! Le poslušajte! Ker je po slavni odredbi deželne šolskega sveta kranjskega z dne 25. februarja 1902., št. 709, prestavljen začetek šolskega leta ponavljalnih šol na 16. september, oziroma 1. september ter ne traja zaraditega šolsko leto teh šol kakor doslej 20 tednov, temveč 26, oziroma 28 tednov, je potrebna revizija z zakonom z dne 5. dec. 1889, dež. zak. št. 22, oziroma z odredbo dež. šol. sveta z dne 9. marca 1899, št. 634, odmerjene potnine za one katehete, ki poučujejo krščanski nauk na onih javnih ljudskih šolah, ki so izven njih bivališč. Z ukazom dež. šol. sveta z dne 8. t. m., št. 5191 ex 1904, morajo vsa šolska vodstva tekom osmih dni poročati pristojnim okrajnim šolskim svetom o tem-le: 1. Kraj šole, 2. bivališče katehetovo, 3. število tedenskih ekskurzov povodom verouka v vsakdanji šoli, 4. povodom verouka v ponavljalni šoli, 5. dosedanja potnina v kronah, 6. kdaj se prične in konča šolsko leto vsakdanje šole, 7. kdaj ono ponavljalne šole. — Punktum! — Ta najnovejša odredba nam je dokaz, kako lepo in prelepo skrb imajo za katehete, ne tako za učiteljstvo. Vsa ta dvojnomerska reč prihaja čedalje neznosnejša. Ali je res samo učiteljstvo proketo in vsi drugi blaženi? Kar ima učiteljstvo več dela, tega ne uvaža živ krst, drugim pa to delo honorirajo. Človeku z najlepšimi ideali mora preiti ob takih razmerah vse veselje. To preziranje mora vsakogar moralno uničiti. Zato naj se ne čudijo tam zgoraj, če nimajo med učiteljstvom nobenega zaupanja več! Za vraga, kakšna logika je to: katehet, ki je plačan od ravno tiste oblasti, ima odslej povečano remuneracijo, učitelj pa, ki ima sedaj več dela s ponavljalno šolo, ne dobi nobenega priboljška. Katehet dobi za 6 tednov več dela več plačila, učitelj pa samo več dela. Kje pa je tista logika, ki jo gotovi ljudje tako radi

vlačijo na dan? Ali ni učitelj res nič več človek? Treba bo res poseči po najskrajnejšem sredstvu, če bo ta logika še nadalje prebračala take kozle. Kje pa dremlejo naši zastopniki v deželnem šolskem svetu, da se ne oglase kakor zastopniki cerkve? Naj vendar puste to jalovo zastopništvo, da jim ne odlete glave od večnega kimanja. Za več dela hočemo tudi več plače!

Ali se bodo pri tem gotovi krogi izgovarjali, da gre sedaj za potnino, potem tudi mi zaračunajmo zamudo časa v novo uvedeni 6 tednih ponavljalne šole. Potnina in zamuda časa se priznata v juridičnem smislu vsakemu istovetno. Sicer pa mi lahko zahtevamo, toda ostalo bo le pri zahtevi, realizovane naše zahteve ne bodo tako naglo kakor duhovniške. Krščanska pravičnost mirno spi za nas v grobu in nad njo stojijo čuvaji, s šš oboroženi. Mi pravičnost kličemo iz smrtnega spanja, a čuvaji vihte le šš proti nam, pravičnost pa spi in spi... Naposled mora vzeti vrag tudi vero v pravičnost. Ostalo bo samo smrtno sovraštvo in prokletstvo!

Bela vrana. Koncem tega članka, priobčenega v 4. let. številu, kjer smo razpravljali o idrijski rudniški šoli, smo obljubili, da bomo poskrbeli, da pride naš glas tudi tja, odkoder prihaja zlo, t. j. na Dunaj. In res! Dne 14. t. m. je interpeliral državni poslanec idrijskega mesta, g. dr. Ferjančič, v državnem zboru poljedelskega ministra glede imenovane šole. V svoji interpelaciji navaja dejstva in razmere, ki smo jih mi pribili v svojem članku. Koncem interpelacije pa pravi: »Nikakor ne gre, da zadržuje erar zvišanje plač učiteljstva, dokler ne izboljša deželni zbor plač ljudskemu učiteljstvu. To izboljšanje zadržuje obstrukcija, ki zavira delovanje deželnega zbora. Tega žalostnega položaja pa ne sme erar izkoriščati. Podpisanci se tedaj usojajo obratiti pozornost novega šefa poljedelskega ministra na vsestransko nevzdržljive in reforme potrebne razmere c. kr. rudniške ljudske šole v Idriji in mu stavijo vprašanje: Ali je njega eksclenca pri volji, temeljito preiskati razmere na c. kr. rudniški ljudski šoli in čim hitreje preskrbeti potrebno pomoč.« — Kakor čujemo, se je sedaj začelo gibati tudi idrijsko učiteljstvo samo. Skrbi naj, da pridejo te razmere v proračunskem odseku, da ne ostane samo pri interpelaciji. Stvar je torej dobro uravnana, in nas bi resnično veselilo, če bi se tudi dobro iztekla.

Učitelji — preganjavci »Domoljuba«. Tako vpije sobotni »Slovenec«. Pravi, da nastopajo učitelji s predrznim čelom, kot paše v miniatuiri, in drugim zapovedujejo in prepovedujejo, kakor da bi oni imeli vso oblast v šoli in izven šole. In s temi učitelji hoče »Slovenec« govoriti resno besedo. Kdo drugi pa naj govori z učiteljstvom resno besedo, če ne »Slovenec«, ki je poštenjak, kar ga je pod širokim jezuitskim klobukom! Njemu je to naloga že po svetem poklicu. Seveda! Toda čujmo to resno besedo! »Slovenec« piše in govori s sila resnim licem in nastavlja učiteljstvu nož na grlo: »Uprav neverjetne stvari se nam poročajo o sirovi aroganci nekaterih učiteljev, ki sklicujoč se na neki ukaz ali kaj deželne šolskega sveta kranjskega prepovedujejo otrokom, da ne smejo »Domoljuba« staršem domov nositi. To je naravnost nesramnost in sklicevanje na šolsko postavu tu samo kaže, da ti ljudje šolske postave ne poznajo. § 27. šolskega in učnega reda, na katerega se sklicujejo, se glasi: »Učitelju je prepovedano učencem nakladati opravila in dela, katera se ne vjemajo s šolsko odgojo ali se nikakor ne vežejo z učenim namenom.« Iz tega izvajajo ti junaki, da ne smejo otroci v župnišče po »Domoljuba«, da bi ga staršem domov nesli. — Kakor smo rekli, je to nesramnost. Dokler so učitelji »Rodoljuba« po otrocih pošiljali staršem, je bilo vse dobro. Zdaj je ta list poginil, ker ga noben človek — razen liberalnih učiteljev — več v roke ni hotel vzeti, in ko otroci prenašajo »Domoljuba«, so pa kar naenkrat našli nezakonitost, ki jim je bila prej popolnoma neznana. — A bodi tem ljudem enkrat za vselej povedano: Ni je oblasti na svetu, ki bi mogla prepovedati očetu, da ne sme naročiti svojemu otroku, naj mu to ali ono na dom prinese. Na deželi so često ljudje daleč od pošte, in če gre otrok v šolo, prinese vse na dom, kar mu naroče. Popolnoma prav store

torej starši, če naroče otroku, naj gre tudi v župnišče po »Domoljuba«, ali župnik, ki reče otroku: »Pridite po šoli po list!« Upamo, da pride slednjič vendarle doba, ko bo v naši deželi nemogoče, da bi liberalni učitelji uganjali tako skrajno nestrpnost. Za zdaj pa prosimo, da se nam imena vseh učiteljev, ki tako postopajo, naznanijo. Zapomnili si jih bomo za poznejše čase! — To so torej tiste resne besede moralista in pedagoga »Slovenca«. Žal samo, da imajo neprijeten vonj po ostudni aroganci in po grožnjah zaplotnih pretepačev — sicer bi jim ničesar ne oporekali, saj drugače »Slovenec« sploh ne more pisati, kaj šele ob sobotah, ko se pripravljajo njegovi uredniki na razlaganje Kristusovega nauka miru in ljubezni! No, pa če imajo še kaj vere — mi sicer dvomimo! — bodo že sami dajali odgovor za svoje misli in svoja dejanja. — Škof in njegovi duhovniki sicer uče, da moramo spoštovati tudi odredbe in ukaze posvetne gosposke, a »Slovenčeve« besede pričajo, da ni temu takol! Župniki naj le! slušajo svojega dobrega pismouka in naj delajo proti ukazu deželnega šolskega sveta, koliko jim drago, saj so izvečine tudi kateheti, torej vedo, kaj smejo in česar ne. Ako mislijo vzgajati mladino z opravljenim in lažnim »Domoljubom« namesto s katekizmom, je to stvar, ki lahko njim prija, a ne učiteljstvu. Zato pa bo učiteljstvo vključ »Slovenčevim« revolverjem še nadalje izvrševalo imenovani ukaz in se posluževalo orožja, ki mu ga »Slovenec« sam ponuja v obrambo, in sicer v zadnjih vrstah svojega članka. Klin s klinom.

Usposobljenostne preizkušnje za občne ljudske in meščanske šole pri c. kr. izpraševalni komisiji v Ljubljani se prične v ponedeljek dne 1. maja 1905 ob 8. uri zjutraj. Prošnje za priпуск k tej izkušnji je po predpisanem potu poslati do 26. aprila 1905 razmateljstvu izpraševalne komisije.

Na c. kr. izobraževališču za učiteljice v Gorici se prične izkušnje in sicer: a) zrelosti 2. maja t. l. ob 8. uri zjutraj, b) usposobljenja za ljudske in meščanske šole dne 8. maja t. l. ob 8. uri zjutraj; c) za usposobljenje v ženskih ročnih delih in za vrtnarice početkom meseca junija t. l. — Prošnje se imajo predložiti razmateljstvu izobraževališča, oz. dotične izpraševalne komisije, in sicer za preizkušnje pod a) in b) najkasneje do 31. t. m. in za one pod c) do 15. maja t. l.

Iz seje ožjega c. kr. okr. šol. sveta za goriško okolico dne 16. marca 1905. Uradna naznanila: C. kr. namestništvo priporoča nakup brošur: a) Leon Burgerstein. Kako je skrbeti za zdravje šolske mladine. Cena 10 h. Založila c. kr. zaloga šol. knjig na Dunaju. b) Isti pisatelj: Zdravstvena pravila za učence in učenke ljudskih in meščanskih šol. Cena 10 h. Isto založništvo. Isto priporoča naročitev glasila: Periodische Blätter. Organ der Gesellschaft Lehrmittel-Zentrale in Wien. 6 Hefte. 5 K. Verlag O. Henkel in Tetschen.

Zavrnila se je neka »pritožba« in sklenilo strankama sporočiti, da jima je prosto, iskati sodnim potom zadoščenja, če se čuti ena ali druga žaljeno. Dvema nadučiteljema se je priznala nagrada za namestovanje obolelih tovarišev. Dva bolna nadučitelja dobila eden 100, drugi 60 K podpore. Enemu nadučitelju se je dovolil predujm proti povračilu 20 kron na mesec. Dovolile so se nekatere manjše naprave in poprave v in pri šolskih hišah. Rešili sta se dve vlogi zasebnega pomena.

Iz pravil „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“. § 12: »Vsako učiteljsko društvo ima pravico toliko zastopnikov dotičnega učiteljskega društva z virilnim glasom poslati v društveno vodstvo (odbor), kolikorkrat je v § 6. določeno pokroviteljino (200 K) vplačalo.«

§ 13: »Društvena opravila oskrbuje devet voljenih odbornikov in zastopniki z virilnim glasom posameznih učiteljskih društev v smislu § 12, ki imajo iste pravice kakor voljeni odborniki. Ti volijo izmed sebe predsednika, prvega in drugega podpredsednika, tajnika in blagajnika.«

§ 15: »Odborovi sklepi so veljavni, če je vsaj pet izvoljenih odbornikov navzočih.

„Društvo slovenskih književnikov in časnikarjev“ se je ustanovilo v Ljubljani ter se vrši v ponedeljek, dne 27. t. m., ob 8. uri zvečer v »Narodnem domu« ustanovni shod. Izvršiti se morajo volitve v odbor (9), nadzorstvo (3) in častno sodišče (5) za dobo enega leta; dalje bo sklepati zaradi zveze slovanskih žurnalistov v Avstro-Ogrski in zaradi zveze jugoslovanskih književnikov in časnikarjev. Ker se že v kratkem vrši kongres slovanskih časnikarjev v Voloski, na katerem morajo tudi Slovenci nastopiti s svojo organizacijo, je potrebno, da se ustanovnega občnega zbora udeležijo vsi slovenski časnikarji v Ljubljani in tudi izven deželnih mej! Ker je tudi med slovenskim učiteljstvom mnogo književnikov in časnikarjev, jih »Tovariš« pozivlja, da se tega shoda zanesljivo udeležijo. Društvu namen je: a) književnike in časnikarje združevati in podpirati ter pospeševati slovensko književnost in časnikarstvo; b) ščititi koristi in varovati ugled književniškega in časnikarskega stanu in c) podpirati prave člane, njihove vdove in sirote ter si v ta namen ustanoviti poseben pokojninski zaklad. — Podpora more biti a) neodplačljiva denarna podpora, b) posojilo, c) denarna podpora iz pokojninskega zaklada za člane, vdove in sirote.

Popravek. V zadnjem »Čekovnem prometu učiteljskega konvikta« stoji pri imenu Janka Kramarja pomotoma nadučitelj namesto učitelj. To popravljamo na prošnjo g. Kramarja samega.

Razgled po šolskem svetu.

— **„Freie Schule“.** Na Dunaju so osnovali »Freie Schule«, ki ima namen, združiti vse protiklerikalne elemente v boj za svobodno šolo in jih organizovati v odpor proti navalom klerikalizma. Oklic, ki ga je izdalo to društvo, je podpisalo 200 odličnih mož: vseučiliški profesorji dunajske, graške in praške univerze, profesorji tehniških visokih šol v Brnu in na Dunaju, razni poslanci in uredniki, župani velikih mest, sodniki, pisatelji, umetniki, zdravniki, učenjaki, odvetniki, tvorničarji, trgovci, srednješolski profesorji in seveda tudi učitelji meščanskih in ljudskih šol. — Oklic pravi, da so šolski zakoni l. 1868 — 1869, ki so čuvali nad pravico države nasproti vplivom klerikalne nadvlade nad šolstvom, zadeli že v početku na principijalni odpor klerikalne stranke. Ta odpor dokumentujeta znana predloga Liechtenstein in Ebenhoch. Tej stranki se je posrečilo, skrbeti učno dobo, utesniti izobrazbo učiteljstva in celokupni pouk izpostaviti konfesionalnemu vplivu. Protestovati je treba povsod proti temu, da bi bila šola pomožni zavod konfesionalni hierarhiji, da bi se pod krinko verskega mišljenja zanašale v šolo politične tendence, da bi zlorabljali otroke v političke agitatorje, da bi oslabela vzgojna moč šole in ubila neodvisnost učiteljstva. V ljudsko šolo mora šiniti moderni duh. Z individualizmom pouka bodi šolska doba otroku trajno plodotvorna. Zato namerava društvo ustanavljati vzorne šole, ki bodo odgovarjale vsem higijenskim in pedagoškim zahtevam. Iz moderne družbe vstaja klic po potrebi dobre šole, ki je pogoj razvoju svobodnega, močnega, samozaveznega, za boj v tekmovanju kulturnih narodov sposobnega ljudstva.

— **Ponemčevalnice z vladno podporo.** V seji proračunskega odseka je protestoval italijanski poslanec Malfatti proti postavki »Pospeševanje nemškega ljudskega šolstva v južni Tirolski«, ki znaša 30.000 kron in se uporablja za vzdrževanje nemških šol v italijanskih občinah. Malfatti je izjavil, da vložil v zbornici predlog, da se ta postavka črta. Toda takih postavk, ki imajo izključno namen, da pospešujejo germanizacijo, je v proračunu precejšnje število. Po šolskem zakonu imajo vzdrževati ljudske šole izključno dežele, in le vadnice na učiteljskih vzdržuje država. V italijanski južni Tirolski in v slovensko-italijanskem Primorju pa nemške ljudske šole vzdržujejo na državne stroške, za katere ne obstoja zakonita potreba, ker bi sicer mogli dotične občine, oziroma dežele prisiliti, da ustanove take šole. Pomisliti je treba, da je Nemcev v južni Tirolski le

*) O tej »pritožbi« prihodnjič!

